KALMÁR LÁSZLÓ

születésének 75. évfordulójára

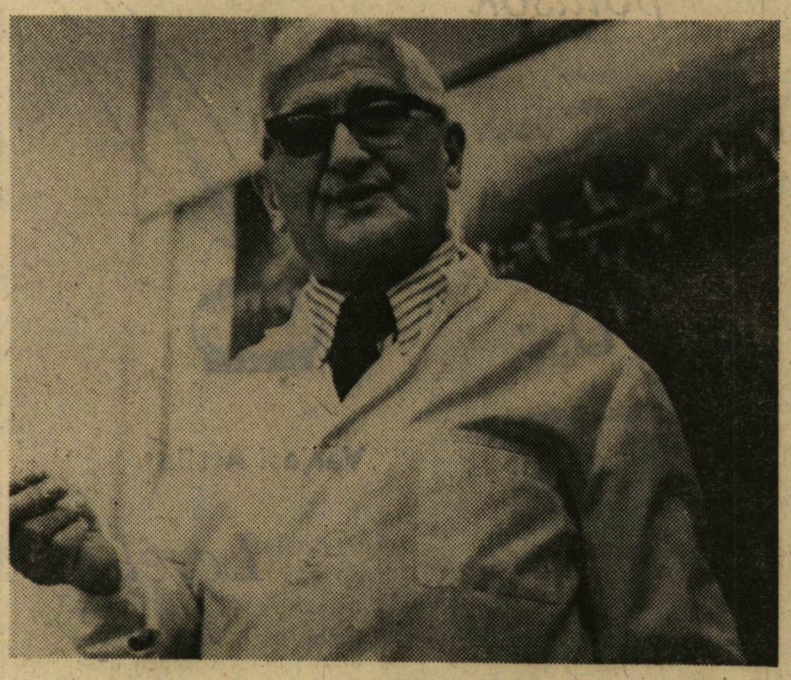

Városunk és az ország egyik legismertebb és legkiválóbb matematikusa Kalmár László a Somogy megyei Edde községhez tartozó Alsó-Bogát pusztán született 1905. március 27-én és 1976 augusztus 2-án hunyt el Szegeden. Már otthon megtanult írni, olvasni és számolni, s 1910-ben egyenesen az elemi iskola II. osztályába vették fel. A rendkívülien kezdődő tanulást egy rendkívül gazdag és sikeres életpálya követte. Tehetsége, roppant gyors analizáló és szintetizáló képessége, csodálatos munkabírása életének minden szakaszában a legkiválóbbak közé emelték.

Egyetemi tanulmányait Budapesten végezte matematika—fizika szakon az 1922—26 években. Egyetemi tanulmányai alatt II. féléves korától kezdve az Eötvös József Kollégium tagja volt. 1927 májusában középiskolai tanári oklevelet szerzett, s ugyanez év júniusában egyetemi bölcsészdoktori szigorlatot tett matematikából mint főtárgyból, elméleti és kísérleti fizikából mint melléktárgyakból. 1932-ben a szegedi tudományegyetemen — ahol 1927, szeptember 1 óta dolgozott — magántanári képesítést szerzett az „Aritmetika és analizis" c. tárgykörből. 1945-ben a felszabadulás után rendkívüli egyetemi tanári címet kapott.

A Magyar Tudományos Akadémia 1949-ben levelező, 1961-ben rendes tagjává választotta.

Büszkék lehetünk arra, hogy egy ilyen kiváló tudós, ugyanakkor rendkívül szerény melegszívű és segítőkész pedagógus életének legnagyobb részét — ötven évet — Szegeden, a Bolyai Intézetben töltötte, itt dolgozott, itt nevelt és teremtett maga körül egy alkotó munkára és az igaz értékek megbecsülésére ösztönző légkört.

Kalmár Lászlót egyaránt érdekelte és lelkesítette a matematika belső logikájának szépsége és alkalmazhatósága. Közel 25 éven át rendkívül intenzíven a matematika alapjainak kutatásával foglalkozott. Ezek az eredmények a világon akkor elért legértékesebb felfedezésekhez szorosan csatlakoztak. A matematikai logikának az általa is vizsgált problémái rendkívül mély és elvont gondolkodást igényelnek, s a harmincas években még senki sem látta, hogy azok a módszerek, amelyek akkor kifejlődtek, a számítógépek korszakában az alkalmazások nélkülözhetetlen eszközei lesznek. Kalmár professzor az elsők közt volt, aki ezt és a számítógépek jelentőségét is felismerte. Életének utolsó két évtizedét, túl ötvenedik életévén, ezen felismerés alapján a számítástechnika, a számítástudomány szolgálatába állította. Hatalmas energiával kezdett egy új területen tudományos és szervező munkához. Ma természetesnek tartjuk, hogy van hazánkban programozó matematikus képzés, de a képzés elindításának „kiverekedése", igen sok küzdelmet, energiát igényelt. E szak itt Szegeden indult meg, kezdetben csak három hallgatóval, s a képzés színvonalának állandó emelése érdekében Kalmár professzor ismét tanult, és másokat is tanulásra lelkesített. Bátran állíthatjuk, hogy az ő érdeme felbecsülhetetlen a hazai számítástudományi oktatás megteremtésében és a jelen színvonalra való fejlesztésében: az utóbbi évtizedben már gyors fejlődésben levő hazai tudományos iskola nevelésében.

Gazdag elméleti kutatási és úttörő jellegű számítástechnikai oktató munkája mellett maradandó érdemeket szerzett a matematikai logika kibernetikai és műszaki alkalmazása területén is. Új elvet dolgozott ki logikai gépek szerkesztésére, s egy ilyen gép gyakorlati megépítésében is tevékenyen részt vett. Megalkotta a formulavezérlésű számítógép elvét, és a Szovjetunióban meg is szerkesztették az első ilyen rendszerű gépet. Otthonosan mozgott a matematika más tudományágakban való alkalmazásában is, s ezeket az alkalmazásokat nagyban elősegítette az orvosi diagnosztikában, biológiában és nyelvészetben.

A József Attila Tudományegyetem Kibernetika Laboratóriumát 1965-ben szintén az ő kezdeményezésére hozták létre, melynek tudományos vezetője volt nyugalomba vonulásáig. Ugyancsak ő hozta létre és vezette a Számítástudományi Tanszéket is.

Kalmár László nemcsak matematikusként volt sokoldalú, hanem egész egyénisége rendkívül gazdag és sokszínű; mélyen emberséges és rokonszenves volt. Szívesen segített bárkinek, ismereteinek hatalmas tárháza nyitva állt mindenki számára.

Nagyon tudott lelkesedni, ha kellett harcolni is minden igaznak tartott ügyért, s erre nevelt is. Tudományos közéletünk aktív, kezdeményező személyisége volt, aki szinte minden kérdéssel kapcsolatban kifejtette véleményét, rámutatott a lényegesre. Különös érzéke volt az új, értékes gondolatok megragadására, azokat maximális energiával és lelkesedéssel támogatta is.

Oktató-nevelő munkája magas színvonala mellett különös egyéni jelleggel bírt. Előadásai élményszerűek, színesek voltak, s mindig különös gondot fordított a matematikai gondolkodás fejlődésének, az összefüggések megláttatásának bemutatására. Előadásait jegyzetelni kissé nehéz volt, de tanulni azokból annál többet lehetett. E nehézség leküzdésében az egyetemi hallgatóságot minden előadáshoz kristálytiszta logikával megírt jegyzeteivel segítette.

Szebbnél-szebb tudományos eredményei, oktató-nevelő és tudományszervező munkája méltán tették őt érdemessé a sok magas elismerésre. Így pl. 1936-ban Kőnig Gyula-jutalomban részesült, 1950-ben Kossuth-díjjal, 1964-ben az Oktatásügy Kiváló Dolgozója címmel. 1965-ben és 1970-ben a Munka Érdemrend aranyfokozatával, ugyancsak 70-ben Szele Tibor Emlékéremmel, s 1975-ben az Állami Díj I. fokozatával tüntették ki.

Nemcsak hazánkban volt Kalmár László ismert és megbecsült, hanem szerte a világon mindenütt örömmel várták, kérték fel előadások tartására, ill. különböző szervezetek vezető tisztségeibe, s ő minden kérésnek maximálisan igyekezett eleget tenni.

Páratlan tudása és mély emberssége kivívta számára környezete tiszteletét, nagyrabecsülését és szeretetét: munkaszeretete, lelkesedése, optimizmusa példamutatásként maradt ránk, melyet ápolunk és megőrzünk, alkotásai, kezdeményezései irányt mutatnak sokunk számára.

LEINDLER LÁSZLÓ

József Attila emlékest

Március 27-én este az egyetem aulájában József Attila születésének 75. évfordulója tiszteletére a JATE emlékestet rendez. Megnyitó beszédet mond *dr. Kristó Gyula* egyetemi tanár, rektorhelyettes. Ünnepi megemlékezést tart *dr. Ilia Mihály* egyetemi adjunktus. Az ünnepi műsorban közreműködnek a Ságvári Endre Gyakorló Általános iskola és középiskola, a tudományegyetem József Attila szavalóversenyének győztesei, az Egyetemi Énekkar, valamint az Egyetemi Színpad.

Pártnap a JATE-n

Az MSZMP József Attila Tudományegyetemi Bizottsága március 14-én szabad pártnapot rendezett az egyetem aulájában. Magyar gazdaság — világ-gazdaság címmel dr. Kozma Ferenc, a Minisztertanács Nemzetközi Gazdasági Kapcsolatok Titkárságának főosztályvezetője tartott előadást.

Konferencia a SZOTE-n

A Szegedi Orvostudományi Egyetem Etikai Bizottsága *„Az orvos felvilágosítási kötelezettségéről"* címmel *március 18-án* konferenciát tartott az Orvosegyetem oktatási épületének előadótermében.

Az ülés levezető elnöke *dr. Szilárd János* rektorhelyettes volt, az előadók pedig *dr. Fényes György, dr. Földes Vilmos, dr. Gál György, dr. Petri Gábor, dr. Szemere György* és *dr. Szegvári Menyhért* voltak.

Vendégek

Március 19-én Szegedre érkezett a Lodzi Egyetem rektori küldöttsége, amelynek tagjai *dr. Romuald Skowronski* rektor, *Kazimierz Michalewski* pártitkár, *Henry Bartzak* rektori titkár voltak. A küldöttség megbeszélést folytatott a testvéregyetemi együttműködés 1980—81-re szóló munkatervének előkészítéséről, szakmai program keretében meglátogatta a TTK kémiai tanszékeit. A Lodzi Egyetem és a JATE közötti tudományos és kulturális munkatervet március 21-én írta alá a két egyetem képviseletében *dr. Krajkó Gyula*, a JATE rektorhelyettese és *dr. Romuald Skowronski.*

Az aláírt munkaterv többek közt tartalmazza, hogy a két egyetem folytatja a közvetlen tudományos-kulturális együttműködést az alábbi szakterületeken: politikai gazdaságtan, filozófia, szociológia; jog; pedagógia, pszichológia; lengyel filológia, szlavisztika, anglisztika; kémia, fizika, biológia; matematika, kibernetika. — A felek megállapodtak abban, hogy fokozott figyelmet fordítanak a széleskörű információcsere biztosítására, a közös kutatómunka érdekében előadókat cserélnek, rövid időtartamú konzultációkat, vitákat szerveznek. — Megállapították, hogy a kiadványcsere megvalósításának céljából erősíteni kell a két egyetem központi könyvtárainak együttműködését, s biztosították egy ötévenkénti, lengyel és magyar nyelvű Bulletin kiadását. A két egyetem kívánatosnak tartja, hogy pártszerveik, szakszervezeteik és ifjúsági szervezeteik kapcsolatát még szorosabbá tegyék.

•

Március 20-án Szegedre érkezett az Oktatási Minisztérium Egyetemi és Tanárképző Főiskolai Főosztályának vendégeként Magyarországon tartózkodó *G. Ivanov* és *N. I. Tyetyerev* orvostudományi kandidátus. A szovjet vendégek tudományos kérdésekről valamint a felsőoktatásban történő szakemberképzésről folytattak megbeszélést az egyetem képviselőivel.

Találkozó

A tőkés országokban működő kommunista pártok lapjai Budapesten dolgozó tudósítóinak, újságíróinak egy csoportja március 11-én Szegedre látogatott, s programja során a JATE klubjában találkozott egyetemeink vezetőivel, oktatóinak és hallgatóinak képviselőivel. A baráti találkozóra elkísérte a vendégeket *dr. Koncz János*, az MSZMP Csongrád megyei Bizottságának titkára és *dr. Székely Sándor*, a városi pártbizottság titkára. A beszélgetésen résztvett *dr. Petri Gábor*, a SZOTE rektora, *dr. Krajkó Gyula* és *dr. Kristó Gyula*, a JATE rektorhelyettesei, *dr. Gécseg Ferenc*, a JATE pártbizottságának titkára, az egyetemi pártbizottságok és KISZ-bizottságok több tagja, akik tájékoztatták a külföldi újságírókat az orvosegyetemen és a tudományegyetemen végzett oktató-nevelő munkáról, a szakemberképzésről, az ifjúsági szervezet tevékenységéről, a diákéletről, illetve a fiatal diplomások elhelyezkedésének lehetőségeiről.

Tervszerű takarékosság

Az Orvostudományi Egyetem a működését biztosító gazdasági eszközök ésszerűbb, takarékosabb felhasználására 1978-ban készített tervet, cselekvési programot. Ennek végrehajtásáról, a takarékos gazdálkodás eredményeiről és tennivalóiról, a takarékos gazdálkodás eredményeiről és tennivalóiról érdeklődtünk a SZOTE Gazdasági Igazgatóságán, ahol *dr. Deák Ferenc* gazdasági főigazgató, *dr. Haraszthy Géza* főosztályvezető és *Tóth Szilveszter* osztályvezető tájékoztatott.

Az 1978-ban készült tervek és cselekvési programok az egyetem valamennyi szervezeti egységében felhívták a figyelmet a takarékosabb gazdálkodásra. Az Egészségügyi Minisztérium által azóta kiadott irányelvekhez igazodva; figyelembe véve, hogy az egészségügyi ellátás színvonalát emelni kell, a betegellátás, az anya-, a csecsemő- és gyermekellátás, a vérvételi feladatok teljesítésének szintje csökkenhet az intézményekben *felülvizsgálták gazdálkodásukat, s megtették a szükséges intézkedéseket.* Az 1980. évi költségvetésben — az előző évinél 2 millió 77 ezer forinttal kevesebb összegből — a minisztérium biztosítja a gyógyító munka fejlesztéséhez szükséges feltételeket, s megfelelő keretet ad a gyógyszer-vegyszer ellátásra, a hatósági árváltozások rekompenzálására, s a bérkiegészítésekre. A hiányzó keret „pótlására" az egyetem vezetői az ésszerűbb, takarékosabb gazdálkodásra törekedve megvizsgálták a lehetőségeket, s „házon belül" zárolnak olyan tételeket a költségvetésben, amelyek nem idéznek elő feladatlemaradást, nem zavarják az egyetem működését. *Felülvizsgálták a szakmai programokat, a munkaerő és a bérgazdálkodást. Szervezéssel, munkaerő átcsoportosítással* elérték, hogy kevesebb legyen a munkaviszonyon kívüli foglalkoztatás, az egyetem dolgozói lássák el a feladatokat. *A megbízási és óradíjak, a személyi kiadások és a rendezvényekre fordított kiadások csökkentésével jelentős összegű megtakarítást értek el.*

Az úgynevezett lakossági fogyasztási cikkek köréhez tartozó eszközök készleteit felülvizsgálták, átcsoportosításokat hajtottak végre, s így elérték, hogy *csökkent a beszerzési igény.* Az intézetek többsége egyébként sem igényel felesleges dolgokat, arra törekszik, hogy elsősorban munkaeszközeit biztosítsa. *A korszerű betegellátást szolgáló gépműszerpark folyamatosan gyarapodik* — az elmúlt négy évben 109 milliós értékkel nőtt —, s a szellemi erők mellett fontos bázisát jelenti annak, hogy a SZOTE megfeleljen nem kis feladatának, hogy évente 35 ezer fekvő beteget s mintegy 200 ezer járó beteget gyógyítson és 1800 hallgatót oktasson. Az Egyetemi Műszerügyi albizottságának közreműködésével arra törekednek, hogy a meglevő műszereket jobban kihasználják. Ezt a célt szolgálja pl. a *Központi Laboratórium, ahol a műszerek kollektív használata* a tanszékek jobb kooperációjára is ösztönöz.

A gyógyításhoz, illetve az orvostudományi kutatásokhoz használt műszerek többsége elektromos készülék, évente mintegy 10 százalékkal *emelkedik a villamosenergia fogyasztása az egyetemen.* A legtöbb gondot az energetikusoknak az intézményben az úgynevezett optimális villamoscsúcsok lekötése okozza. A közelmúltban csaknem négy millió forintos beruházást helyeztek üzembe, amely biztonságosabb, egyenletesebb áruellátást tesz különféle automaták segítségével lehetővé, s a 11 legfontosabb épületben kiszűri a negatív tényezőket.

Az energiatakarékosság területén azonban elsősorban nemcsak a villamosenergia-fogyasztás terén lehet előbbre lépni, hanem majd az idén októberre elkészülő, *központi kazánház és mosoda* 225 millió forint költséggel épülő *üzembe helyezésével is. A fűtési rendszer korszerűsítésére,* olcsóbb üzemeltetésére tett erőfeszítések addig is eredménnyel jártak (ennek igazolására talán egyetlen összehasonlító adat is elég: 1978-hoz képest 1979-re 106.4 százalékkal nőtt az intézményben a fűtött légtér, a fűtési költség viszont csak 5.7 százalékkal emelkedett). Jelentős eredményt hozott pl. az, hogy az egyetem energiafogyasztói szerződéseit felülvizsgálta, s a gázra nagyfogyasztói szerződést kötött. Egyre pozitívabb eredményei mutatkoznak annak is, hogy a 11 éve üzemelő *termálkút vizét* — a csőrendszer kövesedését gátló, megszüntető karbantartási munkák után — a hőközpontokba épített hőcserélők segítségével mind gazdaságosabban tudják felhasználni fűtésre is. A melegvizes, illetve az új kazánházból jövő távfűtéssel a közel 5 évtizedes, elavult kis kazánházak, a széntüzelés megszüntetésével minden bizonnyal már az év végén igen jelentős megtakarítást lehet elérni, s ugyanakkor fizikai munkaerő-átcsoportosítás is lehetséges. *Az egyetem energiatakarékossági törekvéseit egyébként a közelmúltban végzett országos NEB vizsgálat is igen pozitívan értékelte.*

Az újítómozgalom évek óta dinamikusan fejlődik, *az Egészségügyi Minisztérium e tekintetben a kiválók között tartja számon a SZOTE-n kibontakozott tevékenységet.* Mind a betegellátásban, mind a kutatómunkában jelentős újítások születtek, jó a kooperáció az intézetekben az orvosok, a laboránsok, a tanszéki mechanikusok között. Nagyon fontos, s haszons újítások születnek, amelyek egy része közvetve vagy közvetlenül szolgálja a takarékosságot is. Devizát spórol pl. az országnak az az intézet, ahol sikerült helyben előállítani s alkalmazni a kutatásainkhoz az eddig importból származó anyagot.

A takarékossági terveket rugalmasan kezelik az egyetemen, igazodva a változó helyzetekhez. Pozitív szemlélet-változás tapasztalható, komolyabban veszik a dolgozók a takarékoskodást. Egyetlen terület van viszont, ahol sürgősen meg kellene változtatni a közszellemet. *Ugrásszerűen növekedett az egyetem telefonszámlája* a távhívás bevezetése óta: s évente már több mint 3 millió forintra rúg. Ellenőrizni szigorítani központi intézkedésekkel szinte lehetetlen, *minden oktatónak, dolgozónak a lelkiismeretére kell apellálni, hogy fegyelmezettségre, a közös javon megbecsülésére szokjon e téren is* — Hogy segítse mindenki a SZOTE-n a tervszerű takarékosság minél jobb megvalósulását.

SZ. M.